

EHEAROME2020

Rimski komunike

A N E K S I

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN **BFUG** SECRETARIAT
2018-2020

Izjava o akademskim slobodima

Ovaj tekst, koji je izradila Grupa za praćenje Bolonjskog procesa (BFUG) u saradnji sa nizom stručnjaka i zainteresovanih strana, ima za cilj da prikaže zajedničko razumijevanje akademske slobode u Evropskom prostoru visokog obrazovanja (EHEA), kao i da pruži osnovu za budući razvoj indikatora.

Akademska sloboda je nezaobilazan aspekt kvalitetnog učenja, nastave i istraživanja u visokom obrazovanju, ali isto tako i demokratije. Potrebno je da ustanove visokog obrazovanja proizvode i prenose znanje kao javno dobro za boljitak društva. To će garantovati akademskom osoblju i studentima slobodu mišljenja i istraživanja za unapređenje znanja kroz istraživanje i otvorenu razmjenu, kao i slobodu saopštavanja rezultata istraživanja unutar i izvan okvira akademskih institucija i programa.

Akademska sloboda je posebno, fundamentalno demokratsko pravo dijelom zasnovano na pravu na obrazovanje i dijeli elemente sa slobodom razmišljanja, mišljenja i izražavanja. Akademska sloboda treba da bude uokvirena rigoroznim naučnim i profesionalnim standardima, poštovanjem prava drugih, etičkim ponašanjem i svijješću o uticaju istraživanja na ljude i njihovu okolinu. To je ključno za unapređenje standarda akademskih disciplina i oblasti istraživanja. Kao takva, akademska sloboda štiti ne samo individualno znanje i izražavanje, već i slobodno funkcionisanje akademskih institucija u demokratskim društvima. Institucionalna autonomija je preduslov za akademsku slobodu.

Akademska sloboda označava slobodu akademske zajednice - uključujući akademsko osoblje i studente - u pogledu istraživanja, nastave, učenja, kao i prenošenja rezultata istraživanja i nastave kako unutar, tako i izvan sektora visokog obrazovanja. Pomenuti koncept obezbjeđuje akademskoj zajednici mogućnost angažovanja u istraživanju, nastavi, učenju i komunikaciji u društvu, bez straha od preuzimanja.

Takođe, akademska sloboda je suštinski element demokratije. Društva ne mogu biti istinski demokratska bez poštovanja akademske slobode i institucionalne autonomije. Istovremeno, fundamentalne vrijednosti EHEA ne mogu biti u potpunosti ostvarene osim u demokratskim društvima. Akademska sloboda je slična slobodi izražavanja i istovremeno je zasnovana na standardima akademskih disciplina i pruža uslov za ispitivanje ovih standarda na osnovu rezultata istraživanja.

Koncept, iako naizgled jednostavan, u stvarnosti je veoma složen i usko je povezan sa drugim fundamentalnim vrijednostima kao što su institucionalna autonomija i javna odgovornost za visoko obrazovanje. Akademska sloboda je univerzalna vrijednost ukorijenjena u potrazi za znanjem i istinom. Njena osnovna načela ne mogu se drugačije razumjeti niti tumačiti u zavisnosti od različitih nacionalnih konteksta ili vrsta ustanova visokog obrazovanja. I pored toga, akademsku slobodu ne treba posmatrati kao apsolutnu vrijednost, već vrijednost koju oblikuju institucije u kojima radimo i društva u kojima živimo. Zbog toga su opseg ponašanja i granice istraživanja i izražavanja koje štiti akademska sloboda često predmet debate.

Akademska sloboda se može tumačiti na način da obuhvata slobodu učenja, nastave i istraživanja, pri čemu svaka od ovih sloboda podrazumijeva slobodu mišljenja, preispitivanja i dijeljenja ideja, kako unutar, tako i izvan sektora visokog obrazovanja. Primjena pomenutih sloboda u realnosti akademskog okruženja automatski otvara niz pitanja. Sloboda nastave može se konkretno ostvariti samo u kombinaciji sa javnom, društvenom odgovornošću i institucionalnom autonomijom. Javne vlasti imaju odgovornost da obezbijede da se relevantni programi na ustanovama visokog obrazovanja nude građanima, dok autonomne ustanove visokog obrazovanja preuzimaju odgovornost za istraživanje koje podržava ove programe, kao i za način na koji se programi prenose studentima. Takođe, akademsko osoblje ima odgovornost u kreiranju nastavnog plana i programa, kao i u razvoju metoda za izvođenje nastave.

Upravljanje visokim obrazovanjem takođe ima uticaj na slobodu učenja, nastave i istraživanja i trebalo bi da bude organizovano na način koji poštuje akademsku slobodu. Različiti modeli upravljanja koegzistiraju u Evropi sa različitim procentima zastupljenosti akademskog osoblja i studenata u upravljačkim tijelima i drugim tijelima koja donose odluke. Kroz učesće u upravljačkim tijelima mogu se dodatno favorizovati nastavne i istraživačke misije ustanove i time dostići njihov širi društveni opseg. Bez obzira na konkretan model, akademsko osoblje i studenti treba značajno da učestvuju u procesima donošenja odluka i da imaju pravo izražavanja sopstvenih stavova o politikama i prioritetima institucije bez straha od plagijarizma.

Kako su prava i slobode međusobno povezane, sloboda nastave takođe otvara pitanje koga treba podučavati i je blisko povezana sa slobodom učenja. Stoga, ove dvije slobode treba posmatrati u nivou jednakih prava, sa nizom pitanja o kriterijumima i uslovima za pristup visokom obrazovanju koje treba riješiti kroz društveni dijalog i administrativne procedure.

S druge strane, treba postaviti i pitanje ko izvodi nastavu tj. sprovodi istraživanje, kao i kako teče proces donošenja odluka o zapošljavanju akademskog osoblja. Od suštinskog je značaja obezbijediti akademskom osoblju sigurne i atraktivne uslove za zapošljavanje, kako bi se time obezbijedili i preduslovi za akademske slobodu. Akademsko osoblje nikada ne bi trebalo da trpi prijetnje, otkaze ili druge sankcije zbog sadržaja svog istraživanja, nastave ili iskazanih profesionalnih stavova.

Sloboda istraživanja uključuje pravo da se u skladu sa profesionalnim standardima predmetne discipline odredi: šta će se (ili neće) istraživati; kako će se istražiti; ko će istraživati, sa kim i u koje svrhe će se istraživati; kao i koje metode i načini će se koristiti za širenje rezultata.

Ovo su pitanja koja se ne mogu rješavati u vakuumu prostoru. Utvrđivanje istraživačkih programa ili disciplina koje će biti ponuđene na određenoj ustanovi, složeno je pitanje koje stavlja organe vlasti i institucije pred teškim, strateškim izborima. Istraživanje zahtjeva finansiranje - koje može dolaziti iz javnih ili iz privatnih izvora - i u čestim slučajevima zahtjeva i pažljivo razmatranje etičkih pitanja.

Iako je akademska sloboda od velikog značaja za kvalitetno visoko obrazovanje, to nije vrijednost koja se može automatski pretpostaviti. Preciznije rečeno, interakcija različitih elemenata i uslova koji obezbjeđuju funkcionisanje akademske slobode treba da bude uspostavljena u sistemu, redovno evaluirana, zaštićena i unaprijeđena.

Co-funded by
the European Union

This translation is co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

